

ARCHITEKTURA

CZASOPISMO TECHNICZNE
TECHNICAL TRANSACTIONS
ARCHITECTURE

WYDAWNICTWO
POLITECHNIKI KRAKOWSKIEJ

5-A/2010
ZESZYT 13
ROK 107
ISSUE 13
YEAR 107

BEATA MAKOWSKA*

OGRODY PRZY MUZEACH W PARYŻU

THE GARDENS NEAR MUSEUMS IN PARIS

Streszczenie

W artykule przedstawiono współczesne ogrody znajdujące się w sąsiedztwie dwóch paryskich muzeów – Musée du Quai Branly, gdzie stworzono atmosferę środowiska naturalnego, w którym powstała sztuka prymitywna, oraz Muzeum Wieków Średnich, gdzie odtworzono klimat średniowiecza, nawiązując do tradycji miejsca i jego historii. Zarówno forma, treść, funkcja, jak i technologia i materiały współtworzą niepowtarzalne miejsca, nad którymi czuwa *genius loci*. Nawiązując one treścią do tematyki zbiorów muzealnych, prezentują oryginalne pomysły, zaskakujące skojarzenia, wykorzystują osiągnięcia nowoczesnych technologii. Są rodzajem scenografii symbolicznie przenoszących zbiory muzealne w przestrzeń miasta. Otwarcie muzeów na przestrzeń miasta powoduje wzrost zainteresowania ich zbiorami, wzbogaca także miasto o nowe przestrzenie zielone niezwykle potrzebne w zatłoczonej metropolii. Stworzony w nich duch miejsca wpływa na osoby w nim przebywające, przenosi je w inny czas i inną przestrzeń.

Słowa kluczowe: współczesny ogród, przestrzeń zielona w mieście, paryskie muzea

Abstract

The article presents contemporary gardens located in the neighborhood of two Parisian museums – Museum du Quai Branly, where the atmosphere of natural environment and in which primitive art has been created, as well as the Museum of Middle Ages, with atmosphere of middle ages recreated by reference to the tradition and history of the place. The form, content, function, technology and materials work together to create a unique places, where *genius loci* takes care. Their essence refers to museum collections. The gardens present original ideas, surprising associations, they make use of achievements of modern technologies. They are a type of a set design which symbolically moves museum collections into the space of the city. Moving the museums to city areas increases interest in their collections, it also enriches the city with new green spaces, so necessary in a crowded metropolis. The spirit of the place created there has influence on the people who visit the gardens and takes them into a different time and space.

Keywords: contemporary garden, green spaces in the city, Parisian museums

* Beata Makowska, Wydział Architektury, Zakład Rysunku, Malarstwa i Rzeźby, Politechnika Krakowska, e-mail: bemako@wp.pl

WSTĘP

We współczesnych miastach zarysowała się wyraźna potrzeba utrzymania i pielęgnowania publicznych założeń ogrodowych. W XX w. rosnące uprzemysłowienie i dynamiczny rozwój miast stały się zagrożeniem ich równowagi ekologicznej. Wpływ terenów zielonych na poprawę warunków życia dostrzeżono wraz z rozwojem nauki¹, stały się one ważnym elementem kształtującym wizerunek miast, dostarczającym wiele korzyści i zapewniającym im rentowność². Konieczność ochrony tożsamości i tradycyjnych elementów środowiska, w tym terenów zielonych i otwartych, głosiła Nowa Karta Ateńska (1998), a także Karta Ateńska (2003), podkreślająca konieczność budowania układów ciągłych, przyczyniających się do trwałej równowagi środowiska³.

Tendencja do szczególnej dbałości o tereny zielone widoczna jest w Paryżu, gdzie parki publiczne podnoszą atrakcyjność przestrzeni, są istotną częścią planowej polityki władz miasta⁴. Odgrywają ważną rolę w popularyzacji ekspozycji muzealnych, a także procesie transformacji zdegradowanych, przemysłowych obszarów śródmiejskich⁵, czego przykładem są Parc de la Vilette, Parc Citroën i Parc Bercy. Park André Citroëna (14 ha) powstał na miejscu dawnej fabryki samochodów (Alain Proust, Gilles Clément, 1992–1993) i ma przede wszystkim służyć jako przestrzeń rekreacji w czasie lunchu dla ludzi pracujących w sąsiedztwie. W założeniu tym wykorzystano element wody, która razem ze strzyżonymi roślinami nawiązuje do baroku. Francuska elegancja przeplata się tu z japońską powściągliwością ogrodów kontemplacyjnych. Atrakcją parku są *Garden in Morion* i *Serial Garden* (sześć ogrodów tematycznych). Park Bercy (13,5 ha) powstał na miejscu dawnych składów win. Znakomite ogrody znajdują się także na paryskich dachach, m.in. na dworcu kolejowym zaprojektowano Ogród Atlantycki o tematyce marynistycznej (Francis Brun, Michael Pen, 1992–1994). Na miejscu dawnej linii kolejowej między Placem Bastylli a Bois de Vincennes powstała Promenade Plantée (1988–1996), a na terenie centrum biznesu w dzielnicy La Défense powstał Parc Diderot (Alain Provost, 1981–1992)⁶.

Na szczególną uwagę zasługują paryskie ogrody znajdujące się w sąsiedztwie muzeów, które cechuje silny indywidualizm i nowatorskie tendencje. W artykule przedstawiono współczesne ogrody znajdujące się w sąsiedztwie dwóch paryskich muzeów, które mają szczególne, wyraźnie podkreślone właściwości. Ogród przy Musée du Quai Branly tworzy atmosferę środowiska naturalnego, z którym blisko związana była sztuka prymitywna. W ogrodzie znajdującym się przy Muzeum Wieków Średnich odtworzono natomiast klimat średniowiecza, odnosząc się do tra-

¹ Badania teoretyczne i praktyczne: Christophera Alexandra, Amosa Rapoport, Kevina Lyncha, Gordona Cullena, Donalda Appleyarda i Rogera Trancika.

² A. Zachariasz, *Zieleń jako współczesny czynnik miastotwórczy ze szczególnym uwzględnieniem roli parków publicznych*, Monografia 336, Wydawnictwo Politechniki Krakowskiej, Kraków 2006, s. 127.

³ A. Zachariasz, *op. cit.*, s. 51.

⁴ L. Baljon, *Paris as a laboratory for the park of 21st century*, „Topos” 19/1997, s. 75-82.

⁵ A. Zachariasz, *Parki miejskie jako ważny element przestrzeni publicznych współczesnego miasta*, [w:] *Materiały X Międzynarodowej Konferencji Naukowej IPU*, Czasopismo Techniczne, z. 9-A/2005, Wydawnictwo Politechniki Krakowskiej, Kraków 2005, s. 375.

⁶ A. Zachariasz, *Zieleń jako współczesny czynnik miastotwórczy ze szczególnym uwzględnieniem roli parków publicznych*, Monografia 336, Wydawnictwo Politechniki Krakowskiej, Kraków 2006, s. 82.

dycji miejsca i jego historii. Są to rozwiązania artystyczne nawiązujące do odległych epok, przywołujące nastrój kolekcji muzealnych. Kontrast przestrzeni miejskiej i ogrodów tworzy niepowtarzalny charakter. Są one dostępne dla turystów i mieszkańców chętnie odwiedzających je w porze lunchu. Wzbogacają one miasto o nowe przestrzenie zielone niezwykle potrzebne w zatłoczonej metropolii. Duch miejsca, czuwający nad szczególnym ich charakterem, wpływa na osoby w nich przebywające, przenosi je w inny czas i inną przestrzeń, tożsame z kolekcjami muzealnymi.

STAN BADAŃ

Największe współczesne parki i ogrody paryskie opisane zostały m.in. przez Alicję Bieske-Matejak⁷, Agatę Zachariasz⁸, Annę Majdecką-Strzeżek⁹ i Ewę Węctawowicz-Gyurkovich¹⁰. Szerzej na temat ogrodów francuskich pisali m.in. Marie-Françoise Valéry¹¹ i Małgorzata Szafrąńska¹².

Muzeum Quai Branly powstało w 2006 r., dlatego opracowania poświęcone temu obiektowi są stosunkowo nieliczne. Natomiast bardzo dużo jest publikacji o twórczości Jeana Nouvela, liczne recenzje prasowe¹³ i książki¹⁴ pojawiły się po otrzymaniu przez architekta Nagrody Pritzкера w 2008 r. Do literatury opisującej Muzeum Quai Branly i znajdującego się w jego sąsiedztwie ogrodu należy zaliczyć przede wszystkim książkę Sally Price¹⁵ oraz artykuły zamieszczone w czasopismach

⁷ A. Bieske-Matejak, *Forma we współczesnym projektowaniu parków miejskich – analiza porównawcza prac konkursowych i realizacji parków Andre Citroena, La Villette, de Bercy*, praca doktorska, Warszawa 1997; A. Bieske-Matejak, *Forma współczesnych parków Paryża w kontekście tradycji sztuki ogrodowej we Francji*, Z badań Katedry Historii Architektury, z. 4, Wydział Architektury Politechniki Białostockiej, Białystok 2003; A. Bieske-Matejak, *Transformacja terenów przemysłowych i poskładowych w parki i ogrody miejskie na wybranych przykładach Paryża*, [w:] *Roślinność miast historycznych*, (red.) A. Miłkowska, materiały V Konferencji Naukowej Instytutu Architektury Krajobrazu, Kraków 2000, 96-112.

⁸ A. Zachariasz, *Zieleń jako współczesny czynnik miastotwórczy ze szczególnym uwzględnieniem roli parków publicznych*, Monografia 336, Wydawnictwo Politechniki Krakowskiej, Kraków 2006, s. 82; A. Zachariasz, *Współczesne kierunki i tendencje w projektowaniu parków publicznych*, Nauka Przyroda Technologie, t. 3, z. 1, Poznań 2009, s. 6-9; A. Zachariasz, *Parki miejskie jako ważny element przestrzeni publicznych współczesnego miasta*, materiały X Międzynarodowej Konferencji Naukowej IPU, Czasopismo Techniczne, z. 9-A/2005, Wydawnictwo Politechniki Krakowskiej, Kraków 2005, s. 375.

⁹ L. Majdecki (zmiany i uzupełnienia A. Majdecka-Strzeżek), *Historia ogrodów*, Wydawnictwo Naukowe PWN, t. II, Warszawa 2009, s. 456-460.

¹⁰ E. Węctawowicz-Gyurkovich, *Nowoczesne Parki końca XX w. w Paryżu*, [w:] *Roślinność miast historycznych*, (red.) A. Miłkowska, materiały V Konferencji Naukowej Instytutu Architektury Krajobrazu, Kraków 2000.

¹¹ M.in. M.F. Valéry, *Garden In France*, Taschen, Kolonia 2008; L. Baljon, *Paris as a laboratory for the park of 21st century*, „Topos” 19/1997, 75-82.

¹² M. Szafrąńska, *Ogrody zielonego cienia. Idea ogrodu we Francji w pierwszej połowie XVIII wieku*, [w:] *Ikonotheka*, Prace Instytutu Historii Sztuki Uniwersytetu Warszawskiego, 1/1990.

¹³ M.in. www.bryla.gazetadom.pl; www.sztuka-architektury.pl.

¹⁴ M.in. P. Jodidio, *Jean Nouvel by Jean Nouvel. Complete works 1970-2008*, Taschen, Kolonia 2008, t. I, II; B. Makowska, *Projekty Jeana Nouvela a teorie Witruwiusza*, Czasopismo Techniczne, 1-A/2009, Wydawnictwo Politechniki Krakowskiej, Kraków 2009, s. 382-286.

¹⁵ S. Price, *Paris Primitive: Jacques Chirac's Museum on the Quai Branly*, University of Chicago Press, Chicago 2007.

zagranicznych i polskich¹⁶. Cennym źródłem informacji o tym muzeum jest jego oficjalna strona internetowa¹⁷, na której znajdują się aktualne informacje o organizowanych tam wystawach i imprezach kulturalnych, a także liczne materiały zamieszczone w Internecie¹⁸.

Ogród przy Muzeum Wieków Średnich opisany zostały w książkach Arnaud Maurières i Éric Ossarta¹⁹. Wiele interesujących artykułów poświęconych muzeum Cluny znajduje się w Internecie²⁰. Cennych informacji dostarcza także oficjalna strona internetowa poświęcona historii muzeum i aktualnym wydarzeniom²¹. Oba opisywane muzea są wymieniane w licznych przewodnikach po Paryżu²².

OGRÓD PRZY MUZEUM DU QUAI BRANLY W PARYŻU (2006)

W 2006 r. w sąsiedztwie wieży Eiffla w Paryżu wybudowane zostało Musée du Quai Branly według projektu Jeana Nouvela (Agencja Jean Nouvel, Françoise Raynaud, Isabelle Guillauc, Didier Brault). Składa się ono z trzech budowli: właściwego muzeum (ok. 200 m długości × 21 m wysokości), części administracyjnej z fasadą porośniętą roślinnością i budynku z aborygeńskimi malowidłami (zarząd kolekcji i księgarnia)²³. Muzeum poświęcone jest zbiorom sztuki pochodzącej z Azji, Oceanii, Afryki i obu Ameryk. Jest to także miejsce o interesującym programie kulturalnym (m.in. bogata oferta edukacyjna). W sąsiedztwie zaprojektowano ogród zajmujący powierzchnię 1,8 ha, w którym od strony Quai Branly postawiono na słupach budynek muzeum. Zieleń tworzy jego scenograficzną oprawę. Autorem projektu jest pejzażysta Gilles Clément, współtwórca m.in. parku André Citroëna. W projekcie użyto 30 gatunków roślin i 200 drzew rosnących w sąsiedztwie oczek

¹⁶ M.in. O. Grandet, *The médiathèque at the musée du quai Branly in Paris: virtual, but more than that*, Art Libraries Journal, 2007, vol. 32, nr 4, s. 35-39; *Narratives of Colonisation: the Musée du Quai Branly in context*, in „reCollections”, Journal of the National Museum of Australia, vol. 2, nr 2, September 2007; W. Leśniowski, *Muzeum Sztuki Pymitywnej przy Quai Branly*, „Architektura & Biznes” 10/2000, s. 36-41.

¹⁷ <http://www.quaibrnaly.fr>.

¹⁸ M.in. P. Engel, *Quai Branly Museum*, [w:] www.constructalia.com/en; M. Kimmelman, *A Heart Of Darkness In the City Of Light*, 2.07.2006, [w:] <http://query.nytimes.com/gst/fullpage.html>; J. Harding, *At Quai Branly*, 25.01.2007, [w:] www.lrb.co.uk/v29/n01; N. Ouroussodd, *Quai Branly, A perverse, magical space*, 27.06.2006, [w:] www.nytimes.com/2006/06/27/arts; A. Sauvage, *Narratives of colonisation The Musée du quai Branly in context*, [w:] http://reCollections.nma.gov.au/issues/vol_2_no2/papers.

¹⁹ A. Maurières, É. Ossart, *Les jardins de Ossart et Maurières: L'art de vivre dehors*, Édition du Chêne, Paris 2008; A. Maurières, E. Ossart, *Jardin medieval: une source d'inspiration*, Édition du Chêne, Paris 2003.

²⁰ M.in. M. Lane, *Currents: Paris. Gardens, Reflections of a Museum Outdoors*, 5.10.2000, [w:] www.nytimes.com/2000/10/05/garden/currents-paris-gardens-reflections-of-a-museum-outdoors.html; www.paris.org/Musees/Cluny; <http://en.parisinfo.com/museum-monuments/125/moyen-age-musee-du-thermes-et-hotel-de-cluny>; www.aviewoncities.com/paris/museedecluny.htm; M. Rogers, *The Cluny Medieval Gardens*, Gadabout Paris, [w:] <http://www.parisiensalon.com/2009/05/the-cluny-medieval-gardens>.

²¹ www.musee-moyenage.fr.

²² M.in. M. Padberg, *Paryż. Sztuka i architektura*, Ullmann – Wydawnictwo Olesiejuk, Ożarów Mazowiecki 2009; E. Morris, *Paryż. Przewodnik z atlasem*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2008.

²³ www.constructalia.com/pl.

Rys. 1-4. Ogród przy Muzeum du Quai Branly w Paryżu (fot. B. Makowska, 2009)
Fig. 1-4. The Quai Branly Museum's Garden in Paris (photo by B. Makowska, 2009)

wodnych i alejek spacerowych, przy których umieszczono ławki²⁴. Dominuje tu wysoka trawa kojarząca się z otwartymi przestrzeniami, z wolnością (rys. 1–4). W centrum Paryża, słynącego z architektonicznej monumentalności, powstała oaza dzikiej roślinności, oddzielonej szklanymi płytami od nadbrzeża Sekwany. Zestawienie roślin w ogrodzie, podobnie jak kolekcji w muzeum, jest pretekstem do intelektualnych rozmyślań, tworzy napięcie emocjonalne. Ogród współgra z nowoczesną architekturą. Jak pisał Nouvel: „To jest muzeum zbudowane wokół pewnej specyficznej kolekcji. Wszystko zostało zrobione, ażeby wywołać ludzkie emocje pozwalające skupić się na obiekcie zasadniczym, ażeby uchronić od światła, ale równocześnie, aby uchwycić promienie słoneczne niezbędne dla wibrowania w świetle, a więc wyzwolić swoją stronę duchową”²⁵. W Muzeum Sztuki Prymitywnej architekt w genialny sposób połączył wymagania kontekstualne ze skrajnie nowoczesnym podejściem do koncepcji architektonicznej. Jego zdaniem przy opracowaniu projektu powinno się analizować przeszłość i odnosić się do historii miejsca – „za każdym razem staram się odnaleźć brakujący kawałek puzzli, właściwy budynek na właściwym miejscu [...] Kiedy mówię kontekst, ludzie myślą, że chcesz skopiować budynki dookoła, ale często kontekst to kontrast. Wiatr, kolor nieba, drzewa dookoła – budynek nie musi być najpiękniejszy. Przewagę powinno mieć otoczenie. To jest dialog”²⁶. Zaawansowana technologia dała możliwość uzyskania niespodziewanego charakteru przy użyciu wielkich, szklanych i przezroczystych płyt, często z wydrukowanymi na nich ogromnymi fotografiami, słupów przypominających archaiczne totemy, osłon przeciwsłonecznych z kolorowego drewna wyposażonych w czujniki z ogniwami słonecznymi. Materia ta wydaje się chwilami zanikać, stając się częścią otaczającego ją ogrodu. Jak pisał J. Nouvel: „ogród paryski stanie się świętym lasem, a muzeum roztopi się w jego głębi”²⁷.

Jedną z elewacji muzeum (200 m długości i 12 m wysokości) pokryto wieloma gatunkami roślin według projektu Patricka Blanca (5000 roślin, 150 różnych gatunków)²⁸. Botanik z CNRS²⁹ i projektant opracował specjalną technologię umożliwiającą tworzenie zielonych ścian wykonanych z metalu i warstwy PVC (1 cm). Rośliny są automatycznie odżywiane i podlewane, a ponieważ w konstrukcji zielonej ściany nie używa się ziemi, ściany są lekkie, tworzą znakomitą izolację termiczną i akustyczną, oczyszczającą również powietrze. Blanc redefiniuje rolę ściany, jego zielona elewacja ma typowe cechy ogrodów francuskich – geometryczne granice, używa *high-tech*, aby urealnić najbardziej nawet śmiałe pomysły³⁰.

²⁴ A. Zachariasz, *Współczesne kierunki i tendencje w projektowaniu parków publicznych*, Nauka Przyroda Technologie, t. 3, z. 1, Poznań 2009, s. 8.

²⁵ Wypowiedź J. Nouvela w rozmowie z W. Leśniowskim (tłum. W. Leśniowski), [w:] W. Leśniowski, *Muzeum Sztuki Prymitywnej przy Quai Branly*, „Architektura & Biznes” 10/2000, s. 39.

²⁶ www.sztuka-architektury.pl.

²⁷ W. Leśniowski, *op. cit.*, s. 40.

²⁸ www.verticalgardenpatrickblanc.com.

²⁹ Centre National pour la Recherche Scientifique w Paryżu.

³⁰ *The vegetal walls of Patrick Blanc are French gardening fantasy at its finest. The vertical garden at the Musée du Quai Branly*, 02/23/2006, [za:] www.frenchgardening.com.

OGRÓD PRZY MUZEUM DU CLUNY W PARYŻU

Muzeum Wieków Średnich zostało założone w 1843 r. przez kolekcjonera Alexandra du Sommerard, który mieszkał w późnogotyckim pałacu opatów z Cluny. Pałac został zbudowany na miejscu ruin rzymskich term pochodzących z ok. 200 r. n.e. w latach 1485–1510 przez Jacques'a d'Amboise, przełożonego opactwa w Burgundii, jako paryska siedziba opatów i pensjonat. W muzeum znajdują się zbiory sztuki i rzemiosła artystycznego od późnoantycznej sztuki Galów do późnego średniowiecza (rys. 5–8). Najbardziej znanym eksponatem jest tapiseria z XV w. składająca się z 6 gobelinów: *Dama z jednorożcem* z alegoriami pięciu zmysłów (zapach, słuch, dotyk, smak i wzrok). Od strony wejścia do muzeum (place Paul-Painlevé) znajduje się dziedziniec ze studnią i wieżą. Rosną na nim w donicach drzewo figowe, jaśminy i malwy. Z drugiej strony (Boulevard Saint-Germain) znajduje się ogród klasztorny zaprojektowany w 2000 r. przez Erica Ossarta i Arnauda Mauriere według układu średniowiecznego³¹. Ma on powierzchnię 5 000 m² i stanowi znakomite otwarcie muzeum na przestrzeń miejską. Ogród ma przede wszystkim służyć edukacji i odpoczynkowi. Główną inspiracją projektu była bogata kolekcja sztuki średniowiecznej, która jest eksponowana w budynku muzeum. Powstanie projektu ogrodu poprzedzone zostało dokładnymi studiami nad dokumentami z wieków średnich i gobelinami z motywami roślinnymi z tamtych czasów. Nie jest to ani pastisz, ani wierna kopia ogrodów średniowiecznych. Ścieżki i ławki wykonane w drewnie cedrowym pozwalają przybliżyć się do roślin i „rozmawiać z naturą”. W ogrodzie posadzono rośliny, które występowały w czasach średniowiecza w Europie. Zachowano także istniejące stare drzewa, m.in. kasztanowce.

Ogród przy Muzeum du Cluny zainspirował charakterystyczny dla średniowiecza ogród zamknięty (w tym przypadku częściowo murami muzeum, częściowo ogrodzeniem) *Hortus Conclusus*, którego zasadą kompozycyjną jest zamknięte, intymne i skromne wnętrze³². Założenie jest rozplanowane według geometrycznego przebiegu ścieżek z kwadratowymi i prostokątnymi rabatami kwiatowymi i trawnikami. Występują tu typowe dla średniowiecza rośliny lecznicze i aromatyczne. Wzdłuż ścian muzeum zaprojektowano drewniane ławy w zacienionych miejscach. Ogród podzielono na kilka części³³. Jedną z nich jest „Las jednorożca” symbolizujący nieokiełznaną naturę. Tworzą go niewielkie wnętrza z drzewami porośniętymi bluszczem. W ich sąsiedztwie znajduje się miejsce odpoczynku z ławkami i owalny plac zabaw dla dzieci z huśtawkami z przedstawieniami zwierząt. Na kamiennych płytach posadzki odcisnięte są stopy królika, lisa, lwa, a nawet jednorożca – zwierząt znajdujących się na gobelinach (także dama z gobelinu odcisnęła tu swoją dłoń).

W dalszej części ogrodu, nawiązującej do zasad karolińskich ogrodów, rośliny podzielono na cztery grupy. Ogród jadalny, tzw. kuchenny (m.in. kapusta, czosnek, cebula, szczypiorek), zainspirował XIV-wieczny podręcznik dla młodych mężatek

³¹ M. Padberg, *Paryż. Sztuka i architektura*, Ullmann – Wydawnictwo Olesiejuk, Ożarów Mazowiecki 2009, s. 271.

³² M. Siewniak, A. Miłkowska, *Tezaurus sztuki ogrodowej*, Oficyna Wydawnicza Rytm, Warszawa 1997/98, s. 96.

³³ *Musée de Cluny Visitor's Guide*, ed. Musée du Moyen Age, Paris 2009, s. 7.

Rys. 5-8. Ogród przy Muzeum du Cluny w Paryżu (fot. B. Makowska, 2009)
Fig. 5-8. The Cluny Museum's Garden in Paris (photo by B. Makowska, 2009)

Ménagier de Paris. W ogrodzie medycznym posadzono 9 ziół (m.in. szatwia, werbena lekarska, mięta) o właściwościach leczniczych. Kolejny kwadrat nazwano ogrodem niebiańskim (*the celestial garden*) i zadedykowano Najświętszej Marii Pannie. Posadzono w nim róże: białe symbolizujące dziewictwo i czerwone – cierpienie, a także lilie, irysy i fiołki. Ogród miłosny (*the garden of love*) porasta pachnąca trawa z fiołkami i stokrotkami. Posadzono tu także strzyżone świerki (*topiary*). Kwartały otaczają drewniane balustrady i ławki.

W ogrodzie zaprojektowano kanały i niewielkie stawy wodne. Fragment znajdujący się blisko budynku muzeum nazwano łąką („dywan tysiąca kwiatów”). Oprócz czarnego bzu, posadzono tu pachnące kapryfolium, irysy i stokrotki. Znajduje się tu także fontanna z lustrami (*the Fontaine aux roseaux d'argent*) zaprojektowana przez Brigitte Nahon, nawiązująca do wypukłych lusterek znajdujących się w zbiorach średniowiecznej kolekcji.

PODSUMOWANIE

W obecnych czasach rola ogrodu miejskiego wyraźnie się zmienia. Dawniej miał być ucieczką od hałasu, dziś projektuje się go tak, aby jak najpełniej integrował się z miastem. W artykule przedstawiono ogrody paryskie znajdujące się w sąsiedztwie muzeów, współtworzące wyjątkową tożsamość miejsc, w których powstały. Nawiązują one treścią do tematyki zbiorów muzealnych, prezentują oryginalne pomysły, zaskakujące skojarzenia, wykorzystują osiągnięcia nowoczesnych technologii. Są rodzajem scenografii symbolicznie przenoszących zbiory muzealne w przestrzeń miasta. Zarówno forma, treść, funkcja, jak i technologia i materiały współtworzą niepowtarzalne miejsca, nad którymi czuwa *genius loci*. Otwarcie muzeów na przestrzeń miasta powoduje wzrost zainteresowania ich zbiorami, przyciąga nowych zwiedzających, stanowi również atrakcyjną przestrzeń rekreacyjną dla mieszkańców Paryża³⁴.

BIBLIOGRAFIA

- BALJON L., *Paris as a laboratory for the park of 21st century*, „Topos” 19/1997, 75-82.
 HOBHOUSE P., *Historia ogrodów*, Arkady, Warszawa 2005.
 LANE M., Currents: Paris. Gardens, Reflections of a Museum Outdoors, 5.10.2000, [za:] www.nytimes.com/2000/10/05/garden/currents-paris-gardens-reflections-of-a-museum-outdoors.html.
 LEŚNIKOWSKI W., Muzeum Sztuki Prymitywnej przy Quai Branly, „Architektura & Biznes” 10/2000, s. 36-41.
 MAURIÉ A., OSSART E., *Jardin medieval: une source d'inspiration*, Édition du Chêne, Paris 2003.
 MAURIÈRES A., OSSART É., *Les jardins de Ossart et Maurières: L'art de vivre dehors*, Édition du Chêne, Paris 2008.
 PADBERG M., *Paryż. Sztuka i architektura*, Ullmann – Wydawnictwo Olesiejuk, Ozarów Mazowiecki 2009, s. 271-273.

³⁴ Praca naukowa częściowo finansowana ze środków Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w latach 2007–2010 jako projekt badawczy.

SIEWNIAK M., MITKOWSKA A., *Tezaurus sztuki ogrodowej*, Oficyna Wydawnicza Rytm, Warszawa 1997/98.

ZACHARIASZ A., *Parki miejskie jako ważny element przestrzeni publicznych współczesnego miasta*, [w:] *Materiały X Międzynarodowej Konferencji Naukowej IPU*, Czasopismo Techniczne, z. 9-A/2005, Wydawnictwo Politechniki Krakowskiej, Kraków 2005.

ZACHARIASZ A., *Współczesne kierunki i tendencje w projektowaniu parków publicznych*, *Nauka Przyroda Technologie*, t. 3, z. 1, Poznań 2009, s. 1-10.

ZACHARIASZ A., *Zieleń jako współczesny czynnik miastotwórczy ze szczególnym uwzględnieniem roli parków publicznych*, Monografia nr 336, Wydawnictwo Politechniki Krakowskiej, Kraków 2006.

www.musee-moyenage.fr

www.verticalgardenpatrickblanc.com